

njegovu ulogu kao dugogodišnjeg prosvjetnog inspektora, a ističe i nezavidnu situaciju 1992. godine kada je trebalo pisati nove udžbenike, a vlast nije donijela nastavne programe te je dr. Mirošević uspio izraditi materijale za nastavnike, pri čemu mu je vrlo koristan bio časopis Školske knjige *Nastava povijesti*, čiji je svojevrsni nasljednik ovaj časopis *Povijest u nastavi*. Posebno je važna bibliografija dr. Miroševića koja se donosi na stranicama 192.-204., a koja je važna i za znanstvenu zajednicu.

U ovom su broju zanimljivo napisani i neki prikazi koji vrlo detaljno prikazuju novoizašle knjige u Hrvatskoj. Tako Nenad Vidaković daje pregled kapitalnog djela Emila Heršaka *Drevne seobe: prapovijest i stari vijek*, Dražen Klinčić djela Vivian Green *Ludilo kraljeva*, Maja Crnjac zanimljivog izdanja Alberta Binga *Amerika - zemlja nemogućih mogućnosti* itd. Na kraju se nalaze vijesti sa znanstvenih i stručnih skupova u Hrvatskoj i prijedlog Hrvatske udruge nastavnika povijesti o Etičkom kodeksu nastavnika povijesti.

Željko Karaula

Teaching modern Southeast European history. Alternative Educational Materials, sv. I-IV, Thessaloniki 2005., Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe

Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe (dalje CDRSEE) izdao je 2005. u Solunu četiri sveska povijesnih čitanki koje se bave poviješću jedanaest zemalja jugoistočne Europe (područje „od Slovenije do Cipra“). Napomenuo bih kako je Obrazovni odbor za povijest CDRSEE 1999. počeo s radom na „Joint History Project“ te organizirao radionice i izdao dvije publikacije *Teaching the History of Southeastern Europe* i *Clio in the Balkans. The Politics of History education*.⁴ Svrha izdavanja čitanki je nastojanje da se interpretira zajednička povijest kroz školski sustav. U siječnju ove godine najavljeno je izdavanje čitanki na hrvatski jezik tijekom ove godine, u čemu će sudjelovati Hrvatski helsinški odbor.

Urednici prve čitanke naslovljene »Osmansko Carstvo« su Halil Berktaý, profesor na Sabanci University, i Bogdan Murgescu, profesor povijesti na bukureštanskom sveučilištu. Kao razlozi zašto se počelo s Osmanskim Carstvom navedeno je da su narodi na ovom području odbacili »zajedničko povijesno iskustvo« Osmanskog Carstva. Povijest tog carstva je etnocentrički i kontradiktorno prikazana u zemljama jugoistočne Europe (često kao napredna ili nazadna, multikulturalna ili represivna). Osmansko je Carstvo važno za »...kolektivno samodefiniranje nacija JI Europe...« (str. 25), pritom su »...nacionalno orijentirani povjesničari percipirali i pisali o Carstvu kao seriji herojskih vojnih uspjeha vlastitog naroda nad neumoljivim neprijateljima...« (str. 39). Urednici su koristili izvorne tekstove uz komentare i pitanja. Tekstovi opisuju prodor Osmanlija na Balkan, podvrgavanje lokalnih vođa (plemstva) te povezivanje s lokalnim saveznicima dodjeljivanjem timara. Zatim se opisuje organizacija (temeljena na islamskoj, mongolskoj i bizantskoj političkoj tradiciji), vjerske institucije (multireligijsko društvo temeljeno na miletskom sustavu), društvo i svakodnevnica Osmanskog

⁴ Više o Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe i njihovim publikacijama vidi na <http://www.see-jhp.org/>

Carstva. Malo je tekstova o hrvatskim područjima pod Osmanskim Carstvom, no izdvojio bih pjesmu iz krčme u Senju (o Ivi Senjaninu), krvnom bratstvu između kršćanskog i osmanskog vojnika na pograničnom području Dalmacije te tekstove pisma modruškog biskupa papi Leonu X. iz 1516. i Frana Krste Frankopana o pripremi bune protiv Habsburga.

U drugoj čitanci *Nacije i države u jugoistočnoj Europi* obrađuje se nastanak država i nacija te njihovi (nacionalistički) sukobi sve od druge polovine 18. stoljeća do 90-ih godina 20. stoljeća. Urednica čitanke je Mirela Luminita Murgescu, profesorica povijesti na bukureštanskom sveučilištu. U čitanci su prikazani procesi samodefiniranja nacija, njihove posebnosti i autentičnosti te složenost odnosa između nacija i države. Navodi se kako su stalni nacionalni sukobi oblikovali ovu regiju. Cilj je autora bio da „više balansirana i argumentirana vizija povijesti jugoistočnoeuropskih nacionalnih država pomogne mlađim generacijama da budu više tolerantnije s obzirom na druge nacije i/ili na nacionalne grupe te više otvorenije prema suvremenim evolucijama« (str. 15). Dio teksta Franje Tuđmana „Za Hrvatsku« iz 1982. o pravu svake nacije na vlastitu državu naveden je u poglavlju o osnivanju nacionalnih država (str. 60). Definiranje nacije i nacionalnih ideologija prikazani su tekstovima iz zemalja ovog područja gdje su jasno prikazane sličnosti, ali i razlike u shvaćanju nacije. Kao primjer nacionalnih simbola, između ostalih, navedeno je izdavanje poštanske marke Dražena Petrovića, koji je „najvjerojatnije jedini jednoglasno prihvaćen kao (hrvatski, D.V.) nacionalni junak modernog doba« (str. 111). Na kraju knjige izborom tekstova nastoji se ukazati na stereotipni prikaz Balkana kao „bačve baruta« i nastanak nasilnih (nacionalističkih) ideologija. Od hrvatskih, izdvojio bih tekstove Augusta Šenoae iz djela *Zagrebulje* o nacionalnim predrasudama prema Nijemcima u Hrvatskoj iz 1866., govor Stjepana Radića o stvaranju hrvatske države unutar Jugoslavije iz 1918. te tekst navijača Dinama o odlasku na susret nogometnih klubova Partizan - Dinamo 1989. godine.

Urednici treće čitanke Valery Kolev, profesor povijesti na sofijskom sveučilištu, i Christina Koulouri, profesorica povijesti na sveučilištu Peloponnesu, obrađuju razdoblje Balkanskih ratova. Povjesničari nisu suglasni u interpretaciji rata pa je tako u Bugarskoj i Turskoj vojni poraz potaknuo pitanje traženja odgovornosti, a pobjedničke države Srbija i Grčka ovo su pitanje povezale s Prvim svjetskim ratom te kasnijim ratom u Maloj Aziji. Naglašava se kako je glavna tendencija na Balkanu bio miran razvoj i modernizacija (obilježena uspostavom modernih liberalnih ustavnih institucija i političkih sustava, izgradnjom komunikacija i industrije) te težnja za konsolidacijom nacije kroz javno obrazovanje, isticanjem nacionalnih praznika te jačanjem uloge vojske i crkve. Cilj je čitanke prikazivanje sudjelovanja „običnog čovjeka«, svakodnevnih patnji i užasa, ali i humanizam i solidarnost među zaraćenim narodima. Od hrvatskih tekstova izdvojio bih onaj Antuna Gustava Matoša „Živi i mrtvi«, objavljen u studenome 1912. u *Obzoru*, u kojem oplakuje pale srpske intelektualce u ovim ratovima.

U četvrtoj čitanci obrađuje se razdoblje Drugoga svjetskog rata, pri čemu se nastojalo regionalne događaje staviti u širi (europski) kontekst te tako objasniti posebnost „balkanske brutalnosti«. Urednik posljednje čitanke je Krešimir Erdelja, hrvatski profesor jedne zagrebačke osnovne škole. U čitanci je istaknut antifašizam i solidarnost među zemljama regije, no „zbog složenosti i međunarodnih (hladnoratovskih) prilika« nisu navedeni tekstovi o poratnim posljedicama. No, unatoč tome, donesen je tekst svjedočanstvo britanskog časnika Colia

Gunnera o partizanskim zločinima u Bleiburgu iz djela *Bleiburg* (izdanom 1990. u Zagrebu). U uvodu čitanke je navedena ograničenost korištenja ovih čitanke zbog postojećeg kurikulumu, slabijeg zanimanja učenika te nedovoljne pripremljenosti samih nastavnika. Na početku čitanke donose se tekstovi o vođama različitih zemalja, vojnim i političkim pokretima. Zatim su navedeni tekstovi koji pokazuju život u ratu, u kojima je naglašeno sudjelovanje žena u pokretima otpora te položaj kulture i obrazovanja u ratnim prilikama. U poglavlju „Užasi rata« prikazano je stradanje civilnog stanovništva te utjecaj rasizma i antisemitizma na provođenje njemačkih ekspanzionističkih planova. Potrebno je naglasiti da se posebno obrađuje stradanje Židova zbog „užasne sustavne složenosti« (str. 85). Tekstovi donose primjere humanizma i solidarnosti u ratnim užasima, pritom se citira molba Alfonza Barona za puštanjem iz zagrebačkog pritvora njegove radnice Židovke u srpnju 1941. (preuzeto iz djela Ive Goldsteina „Holokaust u Zagrebu«). U posljednja dva poglavlja obrađene su ratne posljedice (npr. demografske procjene stradanja stanovništva) te uspomene na ratne prilike, a pritom je naveden tekst Anđelke Martić iz knjige *Vuk na Voćinskoj cesti* o dječaku koji se pridružuje partizanima nakon pogibije oca partizana.

Kako na ispravan, pedagoško-didaktičan način predavati povijest? Kako izbjeći neznanstveni utjecaj u nastavi povijesti? Odgovori na ova i slična pitanja ponajprije moraju dati znanstvenici i profesori. U sva četiri sveska čitanke *Teaching modern Southeast European history. Alternative Educational Materials* uočljiv je multiperspektivni i multikulturalni pristup u nastavi povijesti. Od učenika se traži „povijesno razmišljati«, a pritom se donose tekstovi o manje prisutnim društvenim kategorijama i skupinama kao što su žene i djeca. Nedostaci se mogu vidjeti u nedovoljno objašnjenim „osjetljivim« pitanjima, poput onih o važnosti i posljedicama izdavanja Memoranduma SANU ili kvalitetnijem razumijevanju četničkog pokreta. Osim toga, razdoblje ratnih prilika u 90-ima na području bivše Jugoslavije nije cjelovito prikazano. No, izdavanje ovih čitanke na hrvatskom jeziku zasigurno će pridonijeti poboljšavanju kvalitete nastave povijesti u Hrvatskoj.

Danijel Vojak

Branko Vujašinić, Istaknute osobe u hrvatskom vodnom gospodarstvu kroz povijest; Zagreb: Hrvatsko društvo za odvodnju i navodnjavanje, 2007., 200 str.

Hrvatska je tranzitna zemlja koja se nalazi na putu od Podunavlja do Jadrana. Ova njezina karakteristika prati je od povijesti starog vijeka, ali je osobito važna nakon potiskivanja Osmanlija s ovih prostora kada vodeni put Dunavom, Savom i Dravom postaju njezine najstarije ceste kojima se kreću ljudi i robe. Upravo ovo razdoblje poslije 1699. pa do suvremenosti prepuno je osoba koje su radile na osposobljavanju i održavanju tih najstarijih i najzanimljivijih naših putova, a koje su to zanimljivije ako se stalno uzima u obzir središnji položaj Hrvatske na križanju istoka i zapada te sjevera i juga.

Međutim, upravo administrativno-političko cijepanje Hrvatske i Slavonije otežalo je otvaranje, održavanje te dosljedno tome proučavanje svih vrsta prometa pa i vodenog na ovom području. Osobe koje su radile na ovom poslu pripadale su raznim nacijama i trebalo je

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Scientific Research Journal for Economic and Environmental History

Volumen III / Broj 3
Zagreb - Samobor 2007.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« i »Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec)
Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
(voditelj: prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Urednici / Editors-in-chief:

Mira Kolar-Dimitrijević, Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Nataša Štefanec, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska), Daniel Barić (Le Havre-Pariz, Francuska), Slaven Bertoša (Pula, Hrvatska), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska), Tatjana Buklijaš (Cambridge, UK), Boris Golec (Ljubljana, Slovenija), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska), Andrej Hozjan (Maribor, Slovenija), Halil İnalçik (Ankara, Turska), Egidio Ivetić (Padova, Italija), Aleksandar Jakir (Split, Hrvatska), Karl Kaser (Graz, Austrija), Isao Koshimura (Tokio, Japan), Marino Manin (Zagreb, Hrvatska), Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska), Géza Pálffy (Budimpešta, Mađarska), Daniel Patafta (Rijeka, Hrvatska), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska), Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska), Nataša Štefanec (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska), Jaroslav Vencalek (Ostrava, Češka), Milan Vrbanus (Zagreb, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (Osijek, Hrvatska)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Meridijani, Marina Skelin

Lektura / Language editing:

Lidija Menges

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2007.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Na naslovnici:

Splavi na rijeci Dravi pokraj Donje Dubrave 1938. godine

Tiskano uz pomoć Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Grada Zagreba

---